

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.1

АНТОНЮК О.В.

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
У РОЗСЛІДУВАННІ ХУЛІГАНСТВА, ВЧИНЕНОГО ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ АБО ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ ЧИ ІНШОГО ПРЕДМЕТА,
СПЕЦІАЛЬНО ПРИСТОСОВАНОГО АБО ЗАЗДАЛЕГІДЬ
ЗАГОТОВЛЕНОГО З МЕТОЮ НАНЕСЕННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ**

Наукова стаття присвячена висвітленню особливостей розслідування хуліганства, вчиненого з використанням вогнепальної або холодної зброї чи предметів, спеціально пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень. Розглядаються особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у розслідуванні хуліганства, вчиненого з використанням вогнепальної або холодної зброї для більш швидкого розслідування кримінального правопорушення.

Ключові слова: хуліганство, взаємодія, слідчі (розшукові) дії, тактика.

Научная статья посвящена освещению особенностей расследования хулиганства, совершенного с использованием огнестрельного или холодного оружия, а также иных предметов, специально приспособленных для нанесения телесных повреждений. Рассматриваются особенности взаимодействия следственных и оперативных подразделений для более быстрого и эффективного расследования преступления.

Ключевые слова: хулиганство, взаимодействие, следственные (розыскные) действия, тактика.

The scientific article is devoted to the coverage of the characteristics of the investigation of hooliganism committed by using firearms or knives, as well as other items, specially adapted for inflicting bodily injuries. The features of the interaction of the investigative and operational units for faster and effective investigation of the crime are devoted too.

Key words: hooliganism, interaction, investigation (investigative) actions, organization, tactic.

Вступ. Працівники Національної поліції під час розслідування окремих суспільно-небезпечних діянь мають швидко та ефективно реагувати на обставини, які характеризують кожний конкретний момент цього процесу. Їх реакція може полягати в проведенні певних слідчих (розшукових) дій, розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій. Водночас зрозуміло, що одна особа не має можливості виконувати безліч функціональних обов'язків. Тому важливе місце в будь-якому кримінальному провадженні посідає взаємодія різних підрозділів правоохоронних органів. Однією з важливих умов розслідування хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень, також є взаємодія органів, які беруть у цьому участь.

Дослідженню питань взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у розслідуванні приділяли свою увагу чимало вчених-криміналістів, як-от: Ю.П. Аленін, К.В. Антонов, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, О.І. Возгрін, А.Ф. Волобуєва, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, О.Н. Колесніченко, В.П. Колмаков, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, М.А. Погорецький, М.В. Салтевський, Р.Л. Степанюк, К.О. Чаплинський, С.С. Чернявський, Ю.М. Черноус, В.Ю. Шепітько. Дослідженню хуліганства присвятили свої праці М.С. Бушкевич, Ю.А. Віленський, В.П. Власов, М.М. Єфімов, В.І. Захаревський, Н.О. Кононенко, А.О. Крикунов, М.А. Очеретяний. Але наше дослідження конкретизувало особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у розслідуванні хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або

холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень, на відміну від тих, що були вказані в дослідженнях зазначених авторів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у розслідуванні хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень.

Результати дослідження. Говорячи про поняття взаємодії, варто звернутися до загальних принципів її визначення. Так, у військовому розумінні взаємодія характеризується як певний процес, що організується за певним завданнями, у відповідному місці й у певний час із метою найбільш ефективного використання наявних сил і засобів для досягнення необхідного результату під час виконання службового (бойового) завдання [11, с. 67]. З іншого боку, як відзначає О.М. Бандурка, взаємодія – це комплекс спільних або узгоджених за часом і місцем дій кількох оперативних підрозділів із вирішення певних завдань у боротьбі зі злочинністю спільними зусиллями [1, с. 139–140].

Як що ж звернутися до думок вчених-криміналістів, взаємодію слідчих і оперативних підрозділів вони розглядають як погоджену діяльність із забезпечення успішного розкриття і розслідування злочинів, здійснювану кожною зі сторін у рамках своєї компетенції властивими їй силами і методами [5, с. 252]. Доречно звернутися до позиції І.П. Козаченка і В.Л. Регульського, які визначають наведену категорію як концентрацію сил, засобів і методів заради досягнення поставленої мети, здійснення відповідних спільних заходів, вибором таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни силами і засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, за умови найменших витрат і безумовного дотримання чинного законодавства [4, с. 179].

Доречна думка А.Я. Хитрої, яка визначає взаємодію як засновану на законі і спільності завдань у кримінальному судочинстві погоджену колективну діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів і сил слідчих, зумовлену їхньою компетенцією і формами діяльності, спрямовану на розслідування і попередження злочинів [12, с. 6].

І.В. Усанов, на свій розсуд звужуючи визначення цього поняття, характеризує його як погоджену діяльність зазначених суб'єктів, засновану на законних та підзаконних нормативних актах, направлену на реалізацію певної тактики з метою встановлення та подальшого викриття особи, що вчинила злочин [10, с. 70]. Тобто вчений розглядає лише одну з можливих цілей взаємодії слідчого та оперативних підрозділів Національної поліції України – встановлення та подальшого викриття особи, що вчинила злочин, що, на наше переконання, є недоречним.

Адже налагоджена і доцільна взаємодія зазначених суб'єктів посідає місце в сукупності умов, що забезпечують вдале розслідування кримінальних правопорушень. Слідчі та оперативно-розшукові підрозділи виконують свої спеціальні функції, які, в своїй сукупності, дають змогу досягти мети кожного кримінального провадження.

З огляду на зазначене, ми можемо визначити взаємодію слідчого та оперативних підрозділів під час розслідування хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень, як засноване на нормативно-правових актах узгоджене та спільне функціонування цих підрозділів, за керівної ролі слідчого, планомірно направлене на вирішення окремих завдань кримінального провадження шляхом реалізації слідчих (розшукових) дій та інших заходів.

Загалом, підставами взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час розслідування хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень, є:

- спільність мети і завдань оперативних працівників та слідчого (лише за умови об'єднання зусиль органи досудового розслідування й оперативні підрозділи зможуть ефективно виконати свої завдання);

- однакова юридична сила процесуальних актів оперативних підрозділів та слідчого;

- необхідність використання можливостей оперативного підрозділу і слідчого (слідчий має право провадити слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії (ст. 40 КПК України), оперативний підрозділ може здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні виключно за письмовим дорученням слідчого, прокурора (ст. 41 КПК України)).

На наш погляд, вірним є думка А.Я. Дубинського, який визначає дві форми взаємодії – процесуальну й непроцесуальну [2, с. 76]. Підтримуючи його точку зору, М.А. Погорельський основними формами взаємодії визначає:

- процесуальні: передавання прокуророві протоколу про проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ст. 252 КПК України); доручення слідчого щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ст.ст. 40, 246 КПК України); надання допомоги слідчому під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);

- організаційні: планування; обмін інформацією; координація; консультації; реалізація матеріалів оперативно-розшукової діяльності; аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину [7, с. 180].

Відповідно до КПК, до процесуальних форм взаємодії належать:

- надання допомоги слідчому під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);
- доручення і вказівки слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст.ст. 40, 246 КПК України);
- фіксація та надання слідчому (прокурору) результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України).

Крім того, серед процесуальних форм, що можуть використовуватися під час розслідування хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень, можна виділити:

- надання слідчому матеріалів, зібраних у процесі оперативно-розшукової діяльності, з метою вирішення питання щодо внесення відомостей до ЄРДР;
- виконання оперативним підрозділом доручень слідчого щодо перевірки оперативно-розшуковим шляхом відомостей, які мають значення для встановлення наявності чи відсутності підстав з метою внесення відомостей до ЄРДР за оперативними матеріалами;
- проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого.

Взаємодія в зазначених випадках може бути разовою, епізодичною [3, с. 12–13] (пов'язаною лише з виконанням доручень слідчого по окремих епізодах справи) і постійною (здійснюваною протягом усього розслідування по конкретному кримінальному провадженню).

Аналіз опитування працівників оперативних і слідчих підрозділів поліції дав змогу виділити серед процесуальних форм їх взаємодії найбільш поширені під час розслідування хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень:

- виконання доручення слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;
- проведення оперативно-розшукових заходів для встановлення осіб, що вчинили групове хуліганство, та інформування слідчого про їх результати;
- сприяння слідчому у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій.

Обов'язковою ознакою названих форм взаємодії підрозділів поліції є те, що вони ґрунтуються на нормах КПК. З іншого боку, непроцесуальні (організаційні) форми є способами зв'язку слідчих та оперативних працівників. Так, М.С. Тюрін зазначає: «Якщо процесуальні форми можна назвати способами співпраці, то організаційні форми будуть характеризуватися як способи зв'язку. Організаційні форми зв'язку існують поза межами процесуальної діяльності слідчого» [9, с. 67–68].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що основними організаційними формами взаємодії слідчих і оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів є:

- узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи;
- спільне використання криміналістичних та оперативно-технічних засобів тощо;
- обмін оперативно значущою інформацією (зокрема, з використанням можливостей криміналістичних та оперативних обліків);
- погоджене планування спільних негласних слідчих (розшукових) дій;
- координація проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

На основі позиції В.Д. Пчолкіна, до основних непроцесуальних (організаційних) форм взаємодії слідчих й оперативних підрозділів у розслідуванні злочинів [8, с. 117], на нашу думку, належать:

- ознайомлення слідчого з оперативними матеріалами в межах, передбачених відомчими нормативними актами;
- спільне обговорення й оцінювання даних, одержаних у результаті проведення оперативно-розшукових заходів, щодо їх достатності для внесення відомостей до ЄРДР;
- спільне планування слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій, спрямованих на виявлення доказової інформації;
- спільна діяльність слідчих і оперативно-розшукових підрозділів на початковому та наступних етапах розслідування;
- створення слідчо-оперативної групи за конкретним кримінальним провадженням;
- взаємний обмін усною та письмовою інформацією оперативних працівників і слідчих і питань, що стосуються їхньої діяльності;

– спільні виїзди слідчого й оперативних працівників з метою проведення слідчих (розшукових) дій;

Аналіз опитування працівників оперативних і слідчих підрозділів поліції дав змогу виділити серед непроцесуальних форм їх взаємодії найбільш поширені у розслідуванні хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень:

- спільне чергування у складі слідчо-оперативної групи;
- колективне планування початкового етапу розслідування хуліганства;

– взаємний обмін інформацією між слідчим і співробітниками оперативних підрозділів під час розслідування злочину;

– спільні виїзди слідчого та оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій.

Загалом, найбільш поширеними формами взаємодії працівників різних підрозділів Національної поліції України під час розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, є:

- обмін інформацією (69%);
- виконання письмових доручень (67%);
- спільне планування оперативно-розшукових заходів (36%);
- спільне використання наявних сил та засобів (23%).

Визначивши недоліки в організації та здійсненні взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів поліції, не можна забути і про об'єктивні та суб'єктивні чинники, що впливають на слідчі ситуації в конкретному випадку. Адже саме вони впливають як на реалізацію конкретних завдань, так і на кримінальне провадження загалом. Аналіз опитування працівників слідчих підрозділів щодо факторів, які впливали на розслідування хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень, визначив наступні чинники.

1. Чинники об'єктивного характеру:

– злочин вчинено за відсутності очевидців в умовах певного місця та часу (23% відповідей від загальної кількості опитаних працівників);

– знищення окремих слідів та доказів зацікавленими особами (16%)

2. Суб'єктивного характеру:

– несвоєчасний виїзд на місце події (27%);

– невикористання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій (67%);

– невикористання (недостатнє використання) спеціальних знань у процесі слідства (62%);

– незадовільне проведення оперативно-розшукових заходів у встановленні злочинця «по гарячих слідах» (28%).

Зі свого боку, працівники оперативних підрозділів визначили іншу кількість факторів:

1. Об'єктивного характеру:

– злочин вчинено за відсутності очевидців в умовах певного місця та часу (14% від загальної кількості опитаних працівників);

– знищення окремих слідів та доказів заінтересованими особами (27%).

2. Суб'єктивного характеру:

– несвоєчасний виїзд на місце події (15%);

– поверхневий огляд місця події (62%);

– невикористання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій (64%);

– невикористання (недостатнє використання) спеціальних знань (71%);

– незадовільне проведення оперативно-розшукових заходів у встановленні злочинця «по гарячих слідах» (27%);

– відсутність планування та системи в організації розслідування на початковому етапі (33%);

– помилки в оцінці наявної інформації та доказів, через що були висунуті та перевірялись хибні версії (39%).

Зазначені чинники пояснюють недоліки в організації взаємодії працівників поліції.

Висновки. Констатуючи вищенаведене, зазначимо, що взаємодія під час розслідування хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень, – це засноване на нормативно-правових актах, узгоджене та спільне функціонування цих підрозділів, за керівної ролі слідчого, планомірно націлене на вирішення окремих завдань кримінального провадження шляхом реалізації слідчих (розшукових) дій та інших заходів. Взаємодія у розслідуванні досліджуваної категорії кримінальних правопорушень – це тісна співпраця усіх учасників процесу, їх узгоджені дії під єдиним керівництвом слідчого. Серед форм цієї взаємодії доречно виділити непроцесуальні та процесуальні.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник : Ч. I / О.М. Бандурка. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.

2. Дубинский А.Я. Взаимодействие следователя с органом дознания / А.Я. Дубинский. – К. : КВШ МВД СССР, 1970. – 134 с.

3. Гоблиб Р.М. Взаимодействие органов следствия и дознания в раскрытии, расследовании и предупреждении преступлений / Р.М. Гоблиб // Следственная практика. – 1983. – № 141. – С. 80–82.

4. Козаченко І.П. Правові, морально– етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності / І.П. Козаченко., В.Л. Регульський. – Л. : Львів. ін-т внутр. справ при Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – С. 178–203.

5. Криминалистика: Учебник для вузов МВД России. Т. 2. Техника, тактика, организация и методика расследования преступлений / [под ред. Р.С. Белкина, В.Г. Коломацкого, А.Г. Филиппова]. – Волгоград, ВСШ МВД России, 1994. – 330 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / відп. за вип. В.А. Прудников. – Х. : Право, 2016. – 392 с.
7. Погорецький М.А. Форми взаємодії слідчого й органу дізнання / М.А. Погорецький // Нова Конституція України і проблеми вдосконалення законодавства : [темат. зб. наук. пр.]. – Х. : НЮАУ, 1997. – С. 177–182.
8. Пчолкін В.Д. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів ОВС / В.Д. Пчолкін, В.М. Ечченко // Вісн. Луганськ. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України : спецвипуск. – 2004. – Вип. 3, ч. I. – С. 109–121.
9. Тюрин Н.С. Формы оперативно-розыскной и следственной деятельности / Н.С. Тюрин // Правовые проблемы укрепления российской государственности. – Ч. 10 : Проблемы уголовного процесса в свете нового Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации : [сб. ст.] / под ред. Ю.К. Якимовича. – Томск : Изд-во Томс. ун-та, 2002.
10. Усанов И.В. Проблемы раскрытия и расследования серийных убийств на сексуальной почве / И.В. Усанов. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2005. – 168 с.
11. Устав боевой службы внутренних войск. – М. : Акад. МВД СССР, 1987. – 240 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.twirpx.com/file/1575334/.
12. Хитра А.Я. Взаємодія слідчого та органу дізнання при провадженні кримінальних справ: курс лекцій / А.Я. Хитра, В.О. Кучер. – Львів: Держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. – 100 с.

УДК 343.711

ВИСОТЕНКО Ю.В.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК, ВЧИНЕНИХ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

Стаття присвячена дослідженню етапів становлення криміналістичної методики та її сучасного стану. Проаналізовано сутність, зміст та основні критерії, яким має відповідати методика розслідування крадіжок, вчинених злочинними групами, а також підстави, які зумовлюють її використання у практичній діяльності.

Ключові слова: криміналістична методика розслідування, методика розслідування окремих видів злочинів, крадіжка, злочинна група.

Статья посвящена исследованию этапов становления криминалистической методики и ее современного состояния. Проанализированы сущность, содержание и основные критерии, которым должна отвечать методика расследования краж, совершенных преступными группами, а также основания, обуславливающие ее использование в практической деятельности.

Ключевые слова: криминалистическая методика расследования, методика расследования отдельных видов преступлений, кража, преступная группа.

The article investigates stages of forensic techniques and its current status. The essence, content and basic criteria to be met by method of investigation of thefts committed by criminal groups, as well as the reasons which lead to its use in practice.

Key words: forensic methods of investigation, methods of investigation of certain crimes, theft, criminal group.